

Coğrafya Dersi Çevre Ve Toplum Öğrenme Alanının Kazanımlarına 9.Sınıf Öğrencilerinin Ulaşma Düzeyi

Kamile GÜLÜM

18 Mart Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
kgulum@comu.edu.tr

Özet:2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanılan yeni coğrafya müfredat programı daha önce uygulanmakta olan Coğrafya programından farklıdır. Daha önce farklı sınıf seviyelerinde okutulan coğrafya konuları birleştirilerek orta öğretimin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarının her biri için doğal sistemler, beşeri sistemler, mekansal bir sentez: Türkiye, Küresel ortam: Bölgeler ve Ülkeler, Çevre ve Toplum konularından oluşmaktadır. Bu çalışmada öğrencilerin çevre ve toplum öğrenme alanında neler öğrendiğine yönelik tespitler yapılmıştır. Araştırma Çanakkale ilindeki 6 orta öğretim kurumunun 9.sınıflarında yürütülmüştür. Araştırmanın yöntemi anket çalışmasına dayanmaktadır. Bu okullardaki kız ve erkek öğrencilerle farklı okul türleri karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin büyük bir bölümünün çevre bilinci kazandığı, çevreye duyarlı davranışları geliştirdiği ve dersin hedeflerine ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Çevre ve Toplum, Coğrafya Öğretimi, Çevre Eğitimi.

The Assessment of Process the Aim of Environment and Society Learning Area In Geography Lesson For The Ninth Grades

Abstract:The new geography programme which has been started to use since the academic year 2005-2006 is different from previously. Before being read in different grade level geographies issues combined in the secondary school 9,10,11,12 class. For each issue which combined of topic is natural systems, human systems, a spatial synthesis; Turkey, Global environment; Regions and countries, Environment and society. In this study it has been tried to make some determinations what has been learned the students about in the area of environment and society. This study was carried out in eight secondary schools in Çanakkale province. All of the students are in ninth class. The method is based on research survey and a comparison has been made between girls and boys and different schools. According to the researches, most of the students gained awareness of environment, environmentally sensitive behavior. It has been seen that the students have understood the aim of the area which is Consisted of environment and society.

Key words: Geography, Environment and Society, Geography Teaching, Environmental Education.

GİRİŞ

İnsan ile çevrenin etkileşimini ve bunun yeryüzüne dağılışını inceleyen Coğrafyanın tanımı ile ilgili birçok açıklama mevcuttur. Bu tanımların birçoğunda coğrafyanın doğal çevre ile beşeri çevrenin birbiri üzerindeki karşılıklı etkileri üzerinde durulmaktadır. Coğrafya, Atalay,Alkan ve Özçelik'e (1991) göre yeryüzünün şekillenmesini ve bu şekillenmede etkili olan faktörler ile yeryüzünde canlı hayatını oluşturan insan, bitki, hayvan ile doğal ortam arasındaki olgu ve olayların birbiriyle olan ilişkilerini ve bunların yeryüzüne dağılışını inceleyen bir bilim dalıdır. Doğanay'a (1992) göre ise yeryüzünde oluşan fiziksel, sosyal ve ekonomik olayları, insan ve çevre özellikleri arasındaki ilişkileri kurarak inceleyen bir bilimdir. Bu tanımlara göre coğrafyanın temelde iki inceleme alanı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi doğal ortam (fiziki çevre) ikincisi ise kültürel (beşeri çevre) ortamdır. Ancak coğrafya Tümerkin'in (1990) ifade ettiği gibi sadece eğitim amaçlı olarak fiziki ve beşeri olarak ayrılabilir. Gerçekte fiziki çevre ile insan birbirinden ayrı olarak düşünülmemelidir.

İnsanların hızla değişen dünyada, doğal ortamla insan arasındaki ilişkiyi ulusal ve uluslar arası boyutlarda algılaması, ortaya çıkan problemleri değerlendirebilmesi açısından coğrafya eğitiminin, ilkokul çağından başlayarak üniversite çağına kadar, günün ihtiyaçlarına göre düzenlenerek verilmesi gerekmektedir (Doğanay ve Diğ., 1991).Bu amaçla Milli eğitim Bakanlığı Coğrafya müfredat programlarında da 2005 yılından itibaren değişiklik yapılarak tüm coğrafya konuları yeniden düzenlemiştir.

Yeni öğretim programına göre Coğrafya konuları bir bütünlük içinde tek başlık altında toplanmıştır. Programın çatısını, Doğal Sistemler, Beşeri Sistemler, Mekânsal Bir Sentez: Türkiye, Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler, Çevre ve Toplum öğrenme alanları şeklinde oluşturmuştur.

“Çevre ve Toplum” öğrenme alanında ekoloji ve çevre konuları işlenerek öğrencilerin bu konuda tutum ve değerler kazanmaları amaçlanmıştır. Bu öğrenme alanında doğal kaynakların kullanımı, doğal afetler, çevre sorunları, yönetim ve planlama ile çevresel değişim işlenmektedir.

9. sınıf Çevre ve Toplum öğrenme alanında öğrencilerin şu kazanımlara ulaşması beklenmektedir:

- 1- İnsanların gereksinimlerinden yola çıkarak doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir.
- 2- Doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini ve insanların doğal çevreye uyum süreçlerini karşılıklı ilişkileri çerçevesinde analiz eder.
- 3- Örneklerden yararlanarak doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimlerin sonuçlarını analiz eder. (MEB,2005: 37).

Yine coğrafya 2005 yılı müfredat programının genel amaçları arasında yer alan:

- 1- İnsan – doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerileri kazanma,
- 2- Doğa ve insan sistemlerinin işleyiş ve değişimini kavrama,
- 3- Ekosistemin işleyişine yönelik sorumluluk bilinci geliştirme,

4- Doğa ve insan sistemlerinin ürettiği değerlerin uyumlu birlikteliği ve sürekliliği için mekânsal planlamanın önemini kavrayarak insan ve doğa kaynaklarının kullanımında “tasarruf bilinci” geliştirme,
5- Mekânsal süreçlerin yerel ve küresel etkileşim içinde olabirliğini irdeleme,
6- Doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek korunma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirme,
11. Ülkelerin oluşturdukları bölgesel ve küresel düzeyde etkin olan, çevresel, kültürel, siyasi ve ekonomik örgütlerin coğrafi açıdan uluslar arası ilişkilerdeki rolünü kavrama çevre ve toplum öğrenme alanı ile ilgili olan ve öğrencilerin kazanması beklenen diğer hedeflerdir.(MEB, 2005) Bu nedenle coğrafya dersi içinde “Çevre ve Toplum” öğrenme alanı oldukça önemlidir. Çünkü doğal çevrenin doğru kullanılması, çevreye uyumlu yaşamak, doğal ortamda insan eliyle meydana gelen değişiklikleri kavramak, doğal olaylar karşısında nasıl davranacağını bilmek ancak coğrafi çevre bilinci kazanmış yaratıcı bireylerle mümkün olmaktadır. Toplumsal ve kültürel değişmelerin büyük bir hızla yaşandığı, geçmişteki bir takım doğruların yanlış olabileceklerinin tartışıldığı günümüzde, araştırmacı bireylere özellikle de, yeni ve orijinal fikirler, ürünler ortaya koyan, diğerlerinden farklı düşünen bireylere ihtiyaç vardır. Geleceğin problemlerinin belki de geçmişin çözüm yolları ile çözülemeyeceği gerçeği, yaratıcı düşünen bireylere olan ihtiyacı ortaya koymaktadır (Torrance,1962). Bu anlamda Coğrafya eğitimi, çevre gelişimine önemli katkılar sağlar. İnsanlığın sahip olduğu bilgi ve beceri çevre ile olan karşılıklı etkileşimimizi belirlemede oldukça önemlidir. İnsanların ve toplumların haberdar olmada geç kaldığı çevre problemleri yine de önlenemez vaziyettedir. Bütün bireyler çevre üzerine yaptıkları tesir ve etkilerin farkında olmak zorundadırlar. Aslında toplumu, yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştirirken ona rehberlik edecek ve çevreyi gözeticek “etik değerlerle” donatmak, bu konuda doğru bilgilere erişmesiyle, kararlarını çevreye uyumlu olarak alması gibi değer ve tutumları kazandırmak coğrafya eğitimcilerinin de mesuliyetindedir (Artvinli, 2007: 35). Bu nedenle bu çalışmada öğrencilerin coğrafya dersi çevre ve toplum öğrenme alanının kazanımlarına ulaşip ulaşamadıkları hakkında durum tespitine çalışılmıştır

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Lise 9. sınıf öğrencilerinin Çevre ve Toplum öğrenme alanının kazanımlarına ulaşma düzeyini araştırmaktır. Bu amaca ulaşmak için şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Lise 9.sınıf öğrencilerinin çevre ve toplum öğrenme alanının kazanımlarına ulaşma düzeyi nedir?
- 2-Lise 9.sınıf öğrencilerinin çevre ve toplum öğrenme alanının kazanımlarına ulaşma düzeyinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?
- 3- Lise 9.sınıf öğrencilerinin Çevre ve Toplum öğrenme alanının kazanımlarına ulaşma düzeyinde öğrenim gördükleri okula göre anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?
- 4- Lise 9.sınıf öğrencileri çevreyi korumak için yapılan çalışmalara katılıyorlar mı?
- 5- Lise 9.sınıf öğrencileri herhangi bir doğal felaket sırasında nasıl davranacağını öğrendi mi?

Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim öğretim yılında Çanakkale il merkezinde lisenin 9. sınıflarında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Çanakkale il merkezinde 6 farklı okul türlerinde öğrenim gören 9.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 186’sı kız, 218’i erkek öğrencidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin okullara göre dağılımı tablo 1’de cinsiyete göre dağılımı tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

OKUL	Frekans	Yüzde (%)
İmam Hatip Lisesi	73	17.7
Fen Lisesi	65	15.8
Endüstri meslek lisesi	72	17.5
Sağlık Meslek Lisesi	42	10.2
İbrahim Bodur Anadolu Lisesi	77	19.1
Çanakkale Lisesi	75	18.2
Toplam	404	100.0

2:

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Kız	186	46
Erkek	218	54
Toplam	404	100.0

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nicel araştırma teknikleri kullanılmış olup genel tarama modeline dayanmaktadır. Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da evrenden alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Yeşiltaş, 2005: 55).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri anket uygulaması ile toplanmıştır. Çalışmada kullanılan anket soruları uzman görüşü alınarak 5’li derecelendirme (Likert) formatında hazırlanmıştır. Derecelendirme soruları üzerinde karar vermeyi gerektiren sorulardır (Ekiz,2003:111). Likert ölçeği en kullanışlı soru formlarındandır. Formu cevaplayıcıya açık bir cümle oluşturulur ve bu görüşe katılıp katılmadığı sorulur. Cümle olumlu ise” Kesinlikle Katılıyorum” cevabına 5 puan, “ Katılıyorum” cevabına 4 puan verilir. Cümle olumsuzsa tam tersi uygulanır yani “kesinlikle katılmıyorum” cevabına 5 puan verilir ve puanlar toplanarak hesaplama yapılır. Likert tipi ölçekler, 2’ li,3’ lü,4’ lü,6’ lı ve 7’ li seçenekler kullanılabilir ancak en kullanışlısı 5’ li olanıdır (Köklü, 2009). Bu çalışmada kullanılan derecelendirme ölçeğinin puan aralığı şu şekilde belirlenmiştir.

Kesinlikle Katılıyorum.....	5.00-4.21
Katılıyorum.....	4.20-3.41
Kısmen Katılıyorum.....	3.40-2.61
Katılmıyorum.....	2.60-1.81
Kesinlikle katılmıyorum.....	1.80-1.00

Verilerin analizi incelemenin sonuçlarının yorumlanabilmesi için verilerin organize edilmesi ve düzenlenmesi sürecidir (Miller, 1996). Araştırma sonuçlarının düzenlenmesi ve yorumlanmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t- testi kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu çalışmada kullanılan anketten elde edilen veriler önce madde analizi açısından frekans ve yüzde değerleri alınarak değerlendirilmiş, daha sonra okullara ve cinsiyete göre karşılaştırma yapabilmek amacıyla tek yönlü varyans analizi anova testi kullanılarak yorumlanmıştır.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sorulara Verdikleri Cevapların Genel Dağılımı ve Hedeflere Ulaşma Düzeyleri.

Sorular	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		ss	Ort. X
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
S.1	324	98.1	42	10.2	36	8.7	-	-	2	0.5	1.777	3.51
S.2	210	51.0	121	29.4	63	15.3	9	2.2	1	0.2	.670	4.69
S.3	152	36.9	139	33.7	92	22.3	18	4.4	3	0.7	.831	4.31
S.4	238	57.8	100	24.3	57	13.8	7	1.7	2	0.5	.921	4.03
S.5	269	65.3	68	16.5	54	13.1	8	1.9	5	1.2	.822	4.39
S.6	213	51.7	103	25.0	75	18.2	10	2.4	3	0.7	.885	4.45
S.7	152	36.9	130	31.6	101	24.5	14	3.4	7	1.7	.898	4.26
S.8	180	43.7	123	29.9	81	19.7	16	3.9	4	1.0	.960	4.00
S.9	186	45.1	138	33.5	67	16.3	10	2.4	3	0.7	.936	4.13
S.10	166	40.3	114	27.7	97	23.5	22	5.3	5	1.2	.862	4.22
S.11	147	35.7	116	28.2	104	25.2	28	6.8	9	2.2	.991	4.02
S.12	156	37.9	116	28.2	98	23.8	20	4.9	14	3.4	1.044	3.90
S.13	219	53.2	81	19.7	70	17.0	24	5.8	10	2.4	1.066	4.17
S.14	55	13.3	82	19.9	95	23.1	115	27.9	57	13.8	1.261	2.90

Yukarıdaki tabloya göre öğrencilerin Coğrafya dersinin “Çevre ve Toplum” öğrenme alanının kazanımlarına ulaşma düzeyine ait aritmetik ortalaması 4.07 dir. Bu durumda öğrencilerin “ Katılıyorum” yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Katılıyorum yönünde görüş bildirmeleri Çevre ve Toplum öğrenme alanının amaçlarına genel olarak ulaştıklarını göstermektedir. Öğrenciler en

yüksek puanı 2.maddeye vermiştir. “Doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini söyleyebilirim” şeklindeki bu madde hakkında öğrenciler.” Kesinlikle Katılıyorum” (4.69) şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bunu” Doğal felaketler hakkında fikir sahibiyim” (4.45) şeklindeki 6. madde izlemiştir. Öğrencilerin ” Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde görüş belirttiği diğer maddeler şöyle sıralanmıştır. İnsanların doğal çevreye uyum süreçleri hakkında fikrim var”(4.31) şeklindeki 3. madde, “Doğal çevrenin insanlar tarafından iyi ve kötü kullanılmasına ilişkin örnekler verebilirim” (4.39) şeklindeki 5. madde,” “Yaşadığım bölgedeki doğal felaketleri ve oluşum nedenlerini biliyorum”(4.26) şeklindeki 7. madde, “Doğal felaketlere neden olan uygulamalarla korunma yollarını ilişkilendirebilirim” şeklindeki 10.madde izlemiştir.

Öğrencilerin “Katılıyorum” şeklinde görüş bildirdiği maddelerden en yüksek puan değeri “Çevreyi elimden geldiğince kirletmem”(4.17) şeklindeki 13.maddedir.” Bunu her hangi bir doğal felaket sırasında nasıl davranacağımı öğrendim” (4.13) ” Doğal çevrenin nasıl kullanacağını öğrendim”(4.03) “Çevreyi korumak için yapılan çalışmalara katılıyorum”(4.02), “Yaşadığım bölgedeki doğal felaketlerin insanlara olan etkilerini öğrendim”(4.00), “Çevreyi koruma konusunda arkadaşlarımı uyarırım” (3.90), “Doğal çevrenin insan için önemini öğrendim”(3.51) şeklindeki maddeler izlemiştir. Öğrencilerin sorulara verdiği en düşük puan “Çevre ile ilgili toplantı ve konferanslara katılıyorum” (2.90) şeklindeki 14. maddedir. Bu maddenin puan değeri “Kısmen Katılıyorum” şeklindedir.

Sorulara verilen cevaplara göre öğrencilerin “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklindeki cevapları oldukça düşük oranlarda olduğu görülmüştür. Bu durumda öğrencilerin Çevre ve Toplum Öğrenme alanının amaçlarına ulaşma düzeyinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre t- testi Sonuçları

Sorular	Cinsiyet	N	X	Ss	df	t	P
1-Doğal çevrenin insan için önemini öğrendim	Kız	186	4.67	.700	402	.567	.570
	Erkek	218	4.71	.643			
2-Doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini söyleyebilirim.	Kız	186	4.39	.793	402	1.810	.071
	Erkek	218	4.24	.859			
3- İnsanların doğal çevreye uyum süreçleri hakkında fikrim var.	Kız	186	4.16	.842	402	2.530	.012*
	Erkek	218	3.93	.972			
4- Doğal çevrenin nasıl kullanacağını öğrendim	Kız	186	4.39	.820	402	.015	.988
	Erkek	218	4.39	.837			
5- Doğal çevrenin insanlar tarafından iyi ve kötü kullanılmasına ilişkin örnekler verebilirim.	Kız	186	4.49	.839	402	.822	.410
	Erkek	218	4.42	.923			
6- Doğal felaketler hakkında fikir sahibiyim	Kız	186	4.25	.874	402	.241	.809

sahibiyim	Erkek	218	4.27	.920			
7- Yaşadığım bölgedeki doğal felaketleri ve oluşum nedenlerini biliyorum	Kız	186	4.03	.914	402	.632	.526
	Erkek	218	3.97	.999			
8- Yaşadığım bölgedeki doğal felaketlerin insanlara olan etkilerini öğrendim	Kız	186	4.17	.975	402	.815	.415
	Erkek	218	4.10	.900			
9- Herhangi bir doğal felaket sırasında nasıl davranacağımı öğrendim.	Kız	186	4.22	.875	402	.065	.948
	Erkek	218	4.22	.857			
10- Doğal felaketlere neden olan uygulamalarla korunma yollarını ilişkilendirebilirim	Kız	186	4.13	.917	402	2.060	.040*
	Erkek	218	3.83	1.042			
11- Çevreyi korumak için yapılan çalışmalara katılıyorum.	Kız	186	3.88	1.046	402	-.247	.805
	Erkek	218	3.91	1.045			
12- Çevreyi koruma konusunda arkadaşlarımı uyarırım	Kız	186	4.01	1.095		1.222	.222
	Erkek	218	3.88	1.040			
13- Çevreyi elimden geldiğince kirliletmem.	Kız	186	4.20	1.004	402	.588	.556
	Erkek	218	4.16	1.126			
14- Çevre ile ilgili toplantı ve konferanslara katılıyorum.	Kız	186	2.90	1.235	402	.076	.938
	Erkek	218	2.91	1.286			

Öğrencilerin cinsiyete göre yukarıdaki önermelere verdiği cevaplar karşılaştırıldığında “İnsanların doğal çevreye uyum süreçleri hakkında fikrim var” ($t=2.530$, $p<.05$), önermesi anlamlıdır. Bu önermeye kızlar (4.39), erkekler (4.34) oranında katılmışlar ve her iki grupta “ Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bir başka anlamlı önerme “Doğal felaketlere neden olan uygulamalarla

korunma yollarını ilişkilendirebilirim” önermesidir. ($t=2.060$, $p>.05$) şeklindeki önermeye kızlar (4.13) ile erkeklere göre daha yüksek oranda katılırken erkekler (3.83) ile daha düşük oranda katılmışlar. Önermeye her iki grupta” Katılıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Diğer önerme maddelerinde anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Ancak kız öğrencilerin önermelere katılımının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin: “Doğal çevrenin insanlar tarafından iyi ve kötü kullanılmasına ilişkin örnekler verebilirim” ($t=.822$, $p>.05$) şeklindeki önermedir. Bu önermeye kızlar (4.49) erkekler (4.42) oranında katılmışlar ve “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Her iki önermeye de kızların katılım oranı erkeklerden daha fazladır. Dört önerme maddesinde erkeklerin katılım oranı kızlara göre daha yüksektir. “Doğal çevrenin insan için önemini öğrendim” (K: 4.67, E: 4.71), “Doğal felaketler hakkında fikir sahibiyim” (K: 4.25,E: 4.27), Her iki grupta ”Kesinlikle Katılıyorum” yönünde görüş belirtmiştir. ”Çevreyi korumak için yapılan çalışmalara katılıyorum” (K: 3.88,E: 3.91), bu önermeye her iki grup “ Katılıyorum” şeklinde görüş bildirirken “Çevreyi koruma konusunda arkadaşlarımı uyarırım” (K: 2.90, E: 2.91) önermesine her iki grupta “Kısmen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmiştir. ” Doğal çevrenin nasıl kullanacağını öğrendim” (K: 3.92, E: 3.92), “Herhangi bir doğal felaket sırasında nasıl davranacağımı öğrendim” (K:4.22,E:4.22) şeklindeki önermelere ise her iki grubun da eşit oranda katıldıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okullara göre konunun hedeflerine ulaşma düzeyindeki farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla çoklu varyans analizi (ANOVA) uygulanmış 2., 3., 5., 10. ve 12. önermelerde okullar arasında anlamlı fark bulunduğu görülmüştür.

Tablo 5: “Doğal Çevrenin İnsan Faaliyetlerine Etkilerini Söyleyebilirim”. Önermesine Ait Anova Testi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P
Gruplar arası	14.110	6	2.822	4.245	0,001*
Gruplar içi	320.610	398	.665		
Toplam	278.703	404			

$P<.05$

Tablo 5 incelendiğinde Lise öğrencilerinin “Doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini söyleyebilirim” önermesine ait konunun hedefine ulaşma düzeyinde gruplar arası anlamlı bir fark bulunmaktadır. ($P<.05$)Bu farklılığın hangi okullar arasında olduğunu anlamak için tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir

Tablo 6: Tukey Testi Sonuçları

Gruplar	Ortalama Fark	SS	P
İmam H.Lisesi-Fen Lisesi	-.4084	.1390	0,039*
İmam H. Lisesi –Genel Lise	-.4248	.1341	0,019*
Fen Lisesi-Endüstri M. Lisesi	.4075	.1395	0,041*
Endüstri M. Lisesi–Genel Lise	-.4239	.1345	0,020*

$P<.05$

Tablo 6 incelendiğinde İmam Hatip Lisesi öğrencileri ve endüstri meslek lisesi öğrencileriyle Fen Lisesi öğrencileri arasındaki fark Fen Lisesi öğrencilerinin lehine daha anlamlıdır. İmam Hatip Lisesiyle Genel Lise öğrencileri arasındaki fark Genel Lise öğrencileri lehinedir. Fen Lisesi öğrencileri ile Endüstri meslek Lisesi öğrencileri arasındaki fark Fen Lisesi öğrencileri lehine olurken, Endüstri Meslek Lisesi ile Genel Lise öğrencileri arasında farkın Genel Lise öğrencileri lehine olduğu görülmüştür. Bu durumda Fen Lisesi öğrencileri ile Genel Lise öğrencilerinin diğer meslek lisesi öğrencilerine göre konunun hedefine daha çok ulaştıkları görülmüştür.

Tablo 7: “ İnsanların Doğal Çevreye Uyum Süreçleri Hakkında Fikrim Var” Önermesine Ait Anova Testi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P
Gruplar arası	21.833	6	4.367	5.421	0,000*
Gruplar içi	320.610	398	.806		
Toplam	278.703	404			

$P<.05$

Tablo 7 ye göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koyabilmek amacıyla Tukey testi uygulanmıştır.

Tablo 8: Tukey Testi Sonuçları

Gruplar	Ortalama Fark	SS	P
İmam H.Lisesi-Genel Lise	-.4714	.1476	.018*

Fen Lisesi-Endüstri M.Lisesi	.5641	.1536	.003*
Sağlık Meslek L-Endüstri M.Lisesi	.5238	.1743	.032*
Endüstri M.Lisesi –Anadolu Lisesi	-.4242	.1471	.045*
Genel Lise-Endüstri M.Lisesi	.6267	.1482	.000*

$P < .05$

Tablo 8 incelendiğinde İmam Hatip Lisesi öğrencileri ile Genel Lise öğrencileri arasındaki fark Genel Lise öğrencileri lehine anlamlıdır. Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin Sağlık Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi, Genel Lise ve Fen Lisesi öğrencilerine göre aleyhine bir fark görülmektedir. Bu durumda Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin diğer bütün okul öğrencilerine göre konunun hedefine ulaşma düzeyinin düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 9: “Doğal Çevrenin İnsanlar Tarafından İyi Ve Kötü Kullanılmasına İlişkin Örnekler Verebilirim” Önermesine Ait Anova Testi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P
Gruplar arası	11.678	6	2.336	3.053	0,010*
Gruplar içi	304.520	398	.806		
Toplam	316.198	404			

$P < .05$

Tablo 9 a göre gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğuna ait Tukey testi sonuçları tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Tukey testi sonuçları

Gruplar	Ortalama Fark	SS	P
İmam H.Lisesi-Fen Lisesi	-.4919	.1492	0,013*
Fen Lisesi –Genel Lise	.4318	.1482	0,042*

$P < .05$

Tablo10 incelendiğinde sadece üç okul arasında anlamlı farkın olduğu görülmektedir. İmam Hatip Lisesi ve Genel Lise öğrencilerine göre farkın Fen lisesi öğrencilerinin lehine olduğu görülmüştür.Diğer okullar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 11: “Doğal Felaketlere Neden Olan Uygulamalarla Korunma Yollarını İlişkilendirebilirim” Önermesine Ait Anova Testi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P
Gruplar arası	9.654	6	3.509	3.693	0,003*
Gruplar içi	430.386	398	.950		
Toplam	440.040	404			

$P < .05$

Tablo 11’e göre gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğuna ait Tukey testi sonuçları tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo12:Tukey Testi Sonuçları

Gruplar	Ortalama Fark	SS	P
İmam H.Lisesi-Anadolu Lisesi	-.5481	.1592	0,008*
İmam H. Lisesi –Genel Lise	-.4880	.1603	0,028*

$P < .05$

Tablo12 incelendiğinde sadece üç okul arasında anlamlı farkın olduğu görülmektedir. Genel Lise ve Fen Lisesi öğrencilerine ait puanlarının İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre lehine olduğu görülmüştür. Diğer okullar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 13: “Çevreyi Koruma Konusunda Arkadaşlarımı Uyarırım” Önermesine Ait Anova Testi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P
Gruplar arası	11.153	6	2.231	1.984	0,048*
Gruplar içi	447.422	398	1.124		
Toplam	458.574	404			

$P < .05$

Tablo 13'e göre gruplar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi okullar arasında olduğuna ait Tukey testi sonuçları Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14: Tukey Testi Sonuçları

Gruplar	Ortalama Fark	SS	P
İmam H. Lisesi –Genel Lise	-.5014	.1743	0,046*

$P < .05$

Tablo 14'e göre okullar arasındaki fark yalnızca iki okul arasında olup İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre Genel Lise öğrencilerinin lehinedir. Diğer dört okul arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Coğrafya dersi ile öğrencilerden temelde insan ile doğa ilişkilerini anlamaları, doğa ve insan sistemlerinin işleyişini kavramalarını ve yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere (doğa ve insanın ürettikleri ve biriktirdikleri) sahip çıkma bilinci, doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek korunma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirmeleri beklenmektedir (MEB, 2005:7). Bu kazanımlar coğrafya dersi içinde Çevre ve Toplum öğrenme alanını içinde yer almaktadır.

Bu çalışmada Çanakkale il merkezindeki farklı liselerde öğrenim gören 9.sınıf öğrencilerinin coğrafya dersi “Çevre ve Toplum” öğrenme alanının kazanımlarına ulaşma düzeyi araştırılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Genel olarak öğrencilerin Konunun kazanımlarına ulaştıkları görülmüştür. Öğrencilerin önermelere verdikleri puanların aritmetik ortalamasının 4.07 olması bu durumu doğrulamaktadır. Bu ortalama “Katılıyorum” görüşüne karşılık gelmektedir. Öğrenciler en yüksek puanları doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini söyleyebilirim, İnsanların doğal çevreye uyum süreçleri hakkında fikrim var, doğal çevrenin insanlar tarafından iyi ve kötü kullanılmasına ilişkin örnekler verebilirim. Doğal felaketlere neden olan uygulamalarla korunma yollarını ilişkilendirebilirim, yaşadığım bölgedeki doğal felaketleri ve oluşum nedenlerini biliyorum maddelerine vermişler ve yüksek oranlarda katılmışlardır. Bu puanların “Kesinlikle Katılıyorum” görüşüne karşılık gelmesi 9.sınıfların “Çevre ve Toplum” öğrenme alanının için temel kazanımları olan “Doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini ve insanların doğal çevreye uyum süreçlerini karşılıklı ilişkileri çerçevesinde analiz eder.”, “İnsanların gereksinimlerinden yola çıkarak doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir.”, “Örneklerden yararlanarak doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimlerin sonuçlarını analiz eder” kazanımlarına üst düzeyde ulaştıklarını söylemek mümkündür.

Cinsiyete göre “Çevre ve Toplum” öğrenme alanının kazanımlarına ulaşma düzeyinin her iki cins içinde yüksek olduğu görülmüştür. Öğrenciler “Çevreyi koruma konusunda arkadaşlarımı uyarırım” şeklindeki tek bir önermeye “Kısmen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bunun dışında kalan tüm önermelere “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmeleri bu durumu doğrulamaktadır. Kız öğrencilerin önermelere katılım oranı erkek öğrencilere göre daha yüksek olmakla birlikte aralarında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Ancak erkek öğrencilerin “Çevreyi korumak için yapılan çalışmalara katılırım”, “Çevreyi koruma konusunda arkadaşlarımı uyarırım” gibi uygulamaya yönelik önermelere kız öğrencilerden daha yüksek oranda katılmışlardır. Bu durumda erkek öğrencilerin öğrendiklerini uygulamada kız öğrencilere göre daha istekli oldukları söylenebilir.

Öğrenim gördükleri okullara göre öğrencilerin “Çevre ve Toplum” öğrenme alanının kazanımlarına genel olarak ulaştıkları görülmüştür. Ancak “Doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini söyleyebilirim”, “İnsanların doğal çevreye uyum süreçleri hakkında fikrim var.”, “Doğal çevrenin insanlar tarafından iyi ve kötü kullanılmasına ilişkin örnekler verebilirim”, “Doğal felaketlere neden olan uygulamalarla korunma yollarını ilişkilendirebilirim”, “Çevreyi koruma konusunda arkadaşlarımı uyarırım” önermelerinde okullar arasında farklılıklar bulunmuştur” Bu farklılık İmam Hatip Lisesi, Genel Lise ve Sağlık Meslek ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine göre Fen Lisesi öğrencilerinin lehinedir. Bu durumda Fen Lisesi öğrencilerinin bu kazanımlara diğer okullara göre daha yüksek düzeyde ulaştığını söylemek mümkündür. Bir diğer fark Endüstri Meslek, Sağlık Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lise göre Genel Lise öğrencileri lehinedir. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin bu kazanımlara en az ulaşan okul olduğu görülmüştür. İmam Hatip Lisesinin çalışmaya katılan okullar arasında hiçbir okulla lehine farklılığının olmayışı bu durumu desteklemektedir.

Sonuç olarak: Öğrencilerin genel olarak coğrafya dersi “Çevre ve Toplum” öğrenme alanının hedeflerine ulaştıkları görülmekle birlikte şunların da yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir:

Mümkün olduğu ölçüde derslerde uygulamalara ve problem çözmeye yer verilmeli. Bu hem öğrenci merkezli eğitimi hem de Coğrafyanın güncel konulara dayandırılmasını sağlayacaktır. Çünkü öğrenci merkezli bir yaklaşımda, yöntem problem çözmeye dayanmak zorundadır. Bunun için öğretimde, coğrafyanın güncel konular üzerine yapılandırılması zorunludur (Efe, 1996).

Öğrencilerin çevre ile ilgili etkinliklere katılımını sağlayacak tedbirler alınmalı. Bu uygun öğrenme aktiviteleri düzenlenerek sağlanabilir. Çünkü coğrafya öğretmenlerinin başlıca uzmanlık alanlarından birisi olarak, öğrenme aktivitelerini nasıl düzenleyeceklerini öğrenmeleri ve öğrencilerden istenen coğrafya öğrenme yollarına karar verirken farklı öğretim stratejilerini kullanmayı öğrenmeleri gösterilmektedir. (Aksoy, 2004).

Öğrencilerin çevre ile ilgili bir sivil toplum kuruluşunda çalışmalarını teşvik edilmesi uygun görülmektedir.

Çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşları ve okulların işbirliği sağlanmalıdır. Çünkü Fairgrieve (1926) 'e göre coğrafya, en önemli okul konularından biridir ve coğrafya, insanlara dünya üzerinde yaşadıkları yer hakkında bilgi verir ve çevresindeki insanlarla olan ilişkilerinin nerede ve nasıl meydana geldiğini bilmelerine yardımcı olur.

KAYNAKÇA

AKSOY, B. (2004). *Coğrafya Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara

ARTVİNLİ, E. (2007). *2005 Yılı 9. Sınıf Coğrafya Öğretim Programı: Öğretmenler Açısından Uygulanabilirlik Düzeyi.*(Yayımlanmamış Doktora tezi) Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Ortaöğretim Sosyal Alanlar EğT.Anabilim Dalı, Erzurum.

ATALAY, İ., ALKAN,C., ÖZÇELİK,D.A., ATALAY, L.(1991). **Coğrafya Öğretimi**, Anadolu Üniv.. Açık Öğret.. Fak, Yay. No: 416, Eskişehir.

DOĞANAY, H.(1991). **Coğrafyada Metodoloji**. Atatürk Üniversitesi Yay. No:739, Erzurum.

DOĞANAY, H. (1992). **Coğrafya Öğretim Yöntemleri, Orta Öğretimde Coğrafya Eğitiminin Esasları**. Aktif Yayınevi, Erzurum

EFE, R. (1996-1997). *Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar*. **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı:1, Sayfa: 135-151, İstanbul.

FAIRGRIEVE, J. (1926). **Geography In School**. University Of London Press, Pp.18. London.

KÖKLÜ, N.(2009) *Tutumların Ölçülmesi ve Likert Tipi Ölçeklerde Kullanılan Seçenekler*.
Http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40.486.5698.Pdf - [Benzer](#) (erişim: 08.02.2010).

LAMBERT, D.& BALDERSTONE, D. (2000). **Learning To Teach Geography In The Secondary School: A Companion To School Experience**. Routledge, London

MEB (2005).**Coğrafya Dersi Öğretim Programı**, Ankara.

MILLER, B. C. (1996). **Aile Araştırma Yöntemleri**, (Çeviren, Köksal, D.), TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.

TORRANCE, E. PAUL. (1962). **Guiding Creative Talent**, Prentice-Hall, Inc, Usa

TÜMERTEKİN, E. (1990). **Çağdaş Coğrafi Düşüncenin Oluşumu Ve Paul Vidal De La Blache**, İ. Ü. Ed. Fak. Yay. No: 3603, İstanbul.

YEŞİLTAŞ, N. K. (2005). *Kemal, İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Deprem Eğitimine Bakış Açılarının Değerlendirilmesi* (Y.Lisans tezi. Basılmamış) ,Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.